

МВС УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**Кафедра адміністративної діяльності ОВС та економічної безпеки
факультету підготовки фахівців для підрозділів міліції громадської безпеки**

**Навчальна дисципліна:
«Судові та правоохоронні
органи України»**

ЛЕКЦІЯ №2

**ТЕМА: СУДОВА СИСТЕМА
УКРАЇНИ**

Одеса – 2015

План

1. Загальна характеристика судової системи України.

2. Система судів загальної юрисдикції: структура, принципи організації, компетенція.

2.1. Система місцевих судів України.

2.2. Система апеляційних судів України.

2.3. Система вищих спеціалізованих судів України.

2.4. Верховний суд України.

3. Конституційний суд України: структура та повноваження.

Навчальна мета лекції: ознайомлення курсантів та студентів з принципами організації та діяльності, функціями та повноваженнями органів судової влади в Україні, на підставі Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 07.07.2010 року.

Виховна мета лекції: набуття навичок наукового аналізу співвідношення структур і повноважень різноманітних правоохоронних органів, на основі структури судової системи України за територіальним поділом та спеціалізацією.

Розвивальна мета лекції: опанування ключових понять: «форм державної влади», «судовий захист», «судовий орган», для визначення самостійного напрямку правоохоронної системи – правосуддя та конституційного контролю.

Основні поняття: «судова влада», «судовий контроль», «правосуддя», «судова ланка», «судова інстанція», «судова система», «конституційний контроль», «конституційне подання», «конституційне звернення» тощо.

Рекомендована література

Нормативні акти

1. Конституція України [Електронний ресурс] : закон України від 28.06.1996 р. 254к/96-ВР із змін., внес. згідно із Законами України та Рішення Конституційного Суду : за станом на 15.05.2014, v005p710-14 – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Про судоустрій і статус суддів [Електронний ресурс] : закон України від 07.07.2010 р. № 5041-VI із змін., внес. згідно із законами України : за станом на 01.05.2014, 1166-18– Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> - Назва з екрана.
3. Про Конституційний Суд України [Електронний ресурс] : закон України від 16.10.1996р. № 422/96 - ВР із змін., внес. згідно із законами України : за станом на 19.04.2014, 1170-18– Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> - Назва з екрана.
4. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів [Електронний ресурс] : закон України від 23.12.1993 р. № 3781-XII із змін., внес. згідно із законами України : за станом на 11.08.2013 р. № 3610-VI (3610-17) – Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua> - Назва з екрана.

Рекомендована література

Книжкові видання

1. Баранік Р.В., Гій Т.О. Судові, правоохоронні та правозахисні органи України [Текст] : навч.посіб. – Вид. 3-тє, перероб і доп. – К. : КНТ, 2013. – 376 с.
2. Організація судових та правоохоронних органів [Текст] : підручник для студентів юрид. спеціальностей вищих навч. закладів / За ред. І. Є. Марочкіна, Н. В. Сібільової. - Х.: ТОВ «Одіссей», 2007. - 528 с.
3. Судова, правоохоронна та правозахисна системи України [Текст] : підруч. / С.В. Албул, М.О. Баймуратов, А.І. Берлач та ін., за заг. ред. д. ю.н., проф. С.О. Кузніченка. - Одеса : ОДУВС, 2012. - 402 с.
4. Судові та правоохоронні органи України [Текст] : навч. посіб. / В. О. Глушков, С. А. Кузьмін, В. В. Михайленко . - К. : Дакор, 2013 . - 376 с.
5. Судові та правоохоронні органи України [Текст] : навч. посібник за вимогами кредитно-модульної системи організації навчального процесу / А. О. Галай [та ін.] ; Київський національний ун-т внутрішніх справ, Національна академія прокуратури України, Запорізький національний ун-т. - К. : Правова єдність, 2008. - 208 с.
6. Судові та правоохоронні органи України [Текст] : навч.-метод. посібник / Ю.Є. Полянський, Л.П. Нестерчук ; НУ "ОЮА" . - Одеса : Фенікс, 2010 . - 126 с.

1. Загальна характеристика судової системи України.

Стаття 6 Конституції України закріпила судову владу як гілку державної влади в системі інших гілок державної влади - законодавчої і виконавчої.

Кожна з гілок державної влади має свою компетенцію і не втручається в діяльність іншої.

Судова влада — незалежна і самотійна гілка державної влади, яка здійснюється судовими органами (судами).

Судова влада - це система судових органів держави, їх повноваження та власне діяльність, що спрямована на виконання повноважень.

Основні ознаки судової влади

незалежність

ВИКЛЮЧНІСТЬ

САМОСТІЙНІСТЬ

відособленість

Незалежність судової влади

**гарантується
особливим
порядком
фінансування
судів**

**матеріальним та побутовим
забезпеченням суддів, їх
соціальним захистом.**

Суди у своїй діяльності нікому не підзвітні. Рішення, які набрали чинності, мають силу закону у конкретних справах та обов'язкові для виконання усіма суб'єктами права на всій території держави.

Закон наділяє суди всіма повноваженнями, необхідними для здійснення функцій.

Самостійність судової влади

Суд займає в державному механізмі особливе становище, зумовлене специфікою виконуваних ним функцій, умов та порядку його діяльності.

Суди не входять до будь-якої іншої системи державних органів, нікому не підпорядковуються

Відособленість судової влади

Здійснюється
тільки судами,
які входять до
єдиної судової
системи
України

Ніякі інші
органи й
посадові особи
не мають права
здійснювати
судову владу

**Виключність судової
влади**

Судова влада - це специфічна гілка єдиної державної влади, яка має власну виключну компетенцію щодо розгляду юридично значущих справ, що мають правові наслідки, і реалізується виключно конституційними органами (судами) в межах закону та спеціальних (судових) процедур.

**Судова система
України - це сукупність
усіх судів, яка
побудована у
відповідності з їх
компетенцією,
завданнями і цілями та
ґрунтується на
конституційних
засадах правосуддя.**

Основні засади організації судової влади в Україні

Судова влада в Україні відповідно до конституційних засад поділу влади здійснюється незалежними та безсторонніми судами, утвореними згідно із законом.

Судочинство здійснюється Конституційним Судом України та судами загальної юрисдикції.

Судову владу реалізують професійні судді та, у визначених законом випадках, народні засідателі і присяжні шляхом здійснення правосуддя в рамках відповідних судових процедур.

Завдання суду

Суд, здійснюючи правосуддя на засадах верховенства права, забезпечує кожному право на справедливий суд та повагу до інших прав і свобод, гарантованих Конституцією і законами України, а також міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Судова система України

Судову систему України складають суди загальної юрисдикції та суд конституційної юрисдикції.

Суди загальної юрисдикції утворюють єдину систему судів. Єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні є Конституційний Суд України.

Судова система забезпечує доступність правосуддя для кожної особи в порядку, встановленому Конституцією та законами України.

Створення надзвичайних та особливих судів не допускається.

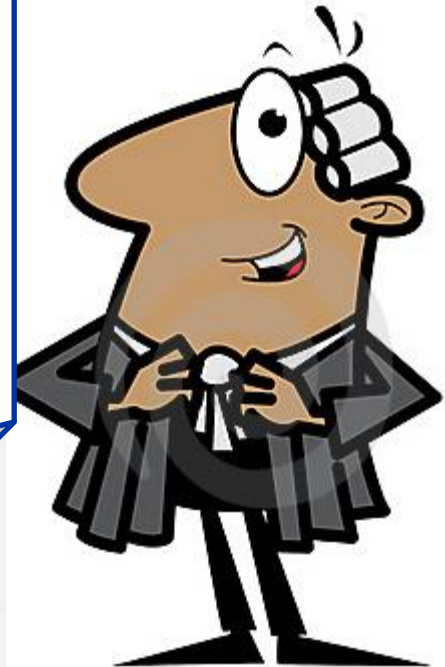
Порядок організації і діяльності Конституційного Суду України встановлюється Конституцією України та Законом України "Про Конституційний Суд України". **Правосуддя в Україні здійснюється виключно судами.** Делегування функцій судів, а також привласнення цих функцій іншими органами чи посадовими особами не допускається. Особи, які привласнили функції суду, несуть відповідальність, установлену законом. Народ бере участь у здійсненні правосуддя через народних засідателів і присяжних.

Самостійність судів

- 1.**Суди здійснюють правосуддя самостійно. Здійснюючи правосуддя, суди є незалежними від будь-якого незаконного впливу. Суди здійснюють правосуддя на основі Конституції і законів України, забезпечуючи при цьому верховенство права.
- 2.**Звернення до суду громадян, організацій чи посадових осіб, які відповідно до закону не є учасниками судового процесу, з приводу розгляду конкретних справ судом не розглядаються, якщо інше не передбачено законом.
- 3.**Втручання у здійснення правосуддя, вплив на суд або суддів у будь-який спосіб, неповага до суду чи суддів, збирання, зберігання, використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб з метою завдання шкоди авторитету суддів чи впливу на безсторонність суду забороняється і тягне за собою відповідальність, установлену законом.

Право на судовий захист

Кожному гарантується захист його прав, свобод та законних інтересів незалежним і безстороннім судом, утвореним відповідно до закону. Для забезпечення справедливого та неупередженого розгляду справ у розумні строки, встановлені законом, в Україні діють суди першої, апеляційної, касаційної інстанцій і Верховний Суд України.

Кожен має право на участь у розгляді своєї справи у визначеному процесуальним законом порядку в суді будь-якої інстанції. Іноземці, особи без громадянства та іноземні юридичні особи мають право на судовий захист в Україні нарівні з громадянами і юридичними особами України.

Правосуддя в Україні здійснюється на засадах рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, мовних та інших ознак.

Гласність і відкритість судового процесу

1. Ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи. Кожен, хто не є стороною у справі, має право на вільний доступ до судового рішення в порядку, встановленому законом.

2. Розгляд справ у судах відбувається відкрито, крім випадків, установлених процесуальним законом. Учасники судового процесу та інші особи, присутні на відкритому судовому засіданні, можуть використовувати портативні аудіотехнічні засоби. Проведення в залі судового засідання фото- і кінозйомки, відеозапису, а також транслявання судового засідання допускається за рішенням суду.

3. Розгляд справи у закритому судовому засіданні допускається за вмотивованим рішенням суду у випадках, передбачених процесуальним законом.

4. При розгляді справ перебіг судового процесу фіксується технічними засобами в порядку, встановленому процесуальним законом.

2. Суди загальної юрисдикції

2.1. Місцеві суди

Система судів загальної юрисдикції відповідно до Конституції України будується за принципами:

територіальності

спеціалізації

інстанційності

Систему судів загальної юрисдикції складають:

Верховний Суд України.

місцеві суди

апеляційні суди

вищі спеціалізовані суди;

СУДИ ЗАГАЛЬНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ

**ВЕРХОВНИЙ СУД
УКРАЇНИ**

**ВИЩИЙ
спеціалізований суд
з розгляду цивільних і
кримінальних справ**

АПЕЛЯЦІЙНІ СУДИ

МІСЦЕВІ СУДИ

ЗАГАЛЬНІ СУДИ

ЗАГАЛЬНІ СУДИ

**ВИЩИЙ
ГОСПОДАРСЬКИЙ
СУД**

АПЕЛЯЦІЙНІ СУДИ

МІСЦЕВІ СУДИ

ГОСПОДАРСЬКІ СУДИ

**ВИЩИЙ
АДМІНІСТРАТИВНИЙ
СУД**

АПЕЛЯЦІЙНІ СУДИ

МІСЦЕВІ СУДИ

АДМІНІСТРАТИВНІ СУДИ

СПЕЦІАЛІЗОВАНІ СУДИ

Найвищим судовим органом у системі судів загальної юрисдикції є Верховний Суд України. Вищими судовими органами спеціалізованих судів є відповідні вищі спеціалізовані суди.

Єдність системи судів загальної юрисдикції забезпечується:

Єдиними засадами організації та діяльності судів;

Єдиним статусом суддів;

обов'язковістю для всіх судів правил судочинства, визначених законом;

забезпеченням Верховним Судом України однакового застосування судами (судом) касаційної інстанції норм матеріального права;

обов'язковістю виконання на території України судових рішень;

єдиним порядком організаційного забезпечення діяльності судів;

фінансуванням судів виключно з Державного бюджету України

Фінансуванням судів виключно з Державного бюджету України

1. Суди загальної юрисдикції утворюються і ліквідовуються Президентом України за поданням Міністра юстиції України на підставі пропозиції голови відповідного вищого спеціалізованого суду.

2. Місцезнаходження, територіальна юрисдикція і статус суду визначаються з урахуванням принципів територіальності, спеціалізації та інстанційності.

3. Підставами для утворення чи ліквідації суду є зміна визначеної цим Законом системи судів, потреба поліпшити доступність правосуддя або зміна адміністративно-територіального устрою.

4. Кількість суддів у суді визначається Державною судовою адміністрацією України за поданням Міністра юстиції України на підставі пропозиції голови відповідного вищого спеціалізованого суду, з урахуванням обсягу роботи.

Види і склад місцевих судів

Місцевими загальними судами є:

районні

районні у містах

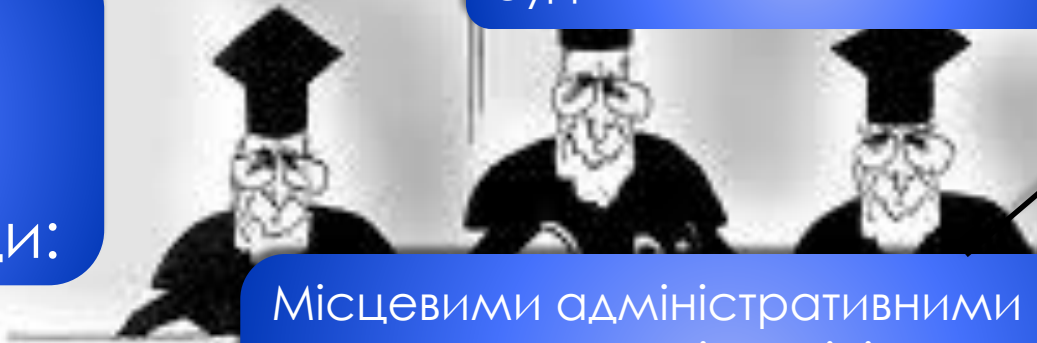
міські та міськрайонні суди

Місцевими господарськими судами є господарські суди:

Автономної Республіки Крим, областей, міст Києва та Севастополя.

Місцевими адміністративними судами є окружні адміністративні суди, а також інші суди, передбачені процесуальним законом.

Місцевий суд складається з суддів місцевого суду, з числа яких призначаються голова та заступник голови суду. У місцевому суді, кількість суддів в якому перевищує п'ятнадцять, може бути призначено не більше двох заступників голови суду.

Повноваження місцевого суду

Місцевий суд є судом першої інстанції і розглядає справи, віднесені процесуальним законом до його підсудності

Місцеві загальні суди розглядають цивільні, кримінальні, адміністративні справи, а також справи про адміністративні правопорушення у випадках та порядку, передбачених процесуальним законом.

Місцеві господарські суди розглядають справи, що виникають із господарських правовідносин, а також інші справи, віднесені процесуальним законом до їх підсудності.

Місцеві адміністративні суди розглядають справи адміністративної юрисдикції (адміністративні справи).

Підсудність окремих категорій справ місцевим судам та порядок розгляду визначаються процесуальним законом

2.2. Апеляційні суди

Види і склад апеляційних судів:

У системі судів загальної юрисдикції діють апеляційні суди як суди апеляційної інстанції з розгляду цивільних і кримінальних, господарських, адміністративних справ, справ про адміністративні правопорушення.

Апеляційними судами з розгляду цивільних, кримінальних справ, а також справ про адміністративні правопорушення є: апеляційні суди областей, апеляційні суди міст Києва та Севастополя, Апеляційний суд Автономної Республіки Крим.

До складу апеляційного суду входять судді, які мають стаж роботи на посаді судді не менше п'яти років, з числа яких призначаються голова суду та його заступники. В апеляційному суді, кількість суддів в якому перевищує тридцять п'ять, може бути призначено не більше трьох заступників голови суду.

Апеляційними судами з розгляду господарських справ, апеляційними судами з розгляду адміністративних справ є відповідно апеляційні господарські суди та апеляційні адміністративні суди, які утворюються в апеляційних округах відповідно до указу Президента України.

У складі апеляційного суду можуть утворюватися судові палати з розгляду окремих категорій справ у межах відповідної судової юрисдикції. Судову палату очолює секретар судової палати, який призначається з числа суддів цього суду.

Повноваження апеляційного суду

Апеляційний суд:

розглядає справи відповідної судової юрисдикції в апеляційному порядку згідно з процесуальним законом;

у випадках, передбачених процесуальним законом, розглядає справи відповідної судової юрисдикції як суд першої інстанції;

аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику;

надає місцевим судам методичну допомогу в застосуванні законодавства;

здійснює інші повноваження, визначені законом.

Голова апеляційного суду:

представляє суд як орган державної влади у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами;

визначає адміністративні повноваження заступників голови апеляційного суду;

контролює ефективність діяльності апарату суду, вносить Голові Державної судової адміністрації України подання про призначення на посаду керівника апарату суду, заступника керівника апарату суду та про звільнення їх з посад, а також про застосування до керівника апарату суду, його заступника заохочення або накладення дисциплінарного стягнення відповідно до законодавства;

видає на підставі акта про обрання на посаду судді чи звільнення судді з посади відповідний наказ;

повідомляє Вищу кваліфікаційну комісію суддів України про наявність вакантних посад у апеляційному суді в десятиденний строк з дня їх утворення;

забезпечує виконання рішень зборів суддів апеляційного суду;

забезпечує виконання вимог щодо підвищення кваліфікації суддів апеляційного суду;

2.3 Вищі спеціалізовані суди

Види і склад вищих спеціалізованих судів

У системі судів загальної юрисдикції діють вищі спеціалізовані суди як суди касаційної інстанції з розгляду цивільних і кримінальних, господарських, адміністративних справ.

Вищими спеціалізованими судами є:

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищий господарський суд України, Вищий адміністративний суд України.

До складу вищого спеціалізованого суду входять судді, обрані на посаду судді безстроково, з числа яких призначаються голова суду та його заступники. У вищому спеціалізованому суді, кількість суддів у якому перевищує сорок п'ять, може бути призначено не більше трьох заступників голови суду.

У вищому спеціалізованому суді утворюються палати з розгляду окремих категорій справ у межах відповідної судової юрисдикції. Судову палату очолює секретар судової палати, який призначається з числа суддів цього суду. Рішення про утворення судової палати, її склад, а також про призначення секретаря судової палати приймаються зборами суддів вищого спеціалізованого суду за пропозицією голови суду.

Повноваження вищого спеціалізованого суду

Вищий спеціалізований суд:

розглядає справи відповідної судової юрисдикції в касаційному порядку

розглядає справи відповідної судової юрисдикції як суд першої або апеляційної інстанції;

аналізує судову статистику, вивчає та узагальнює судову практику;

надає методичну допомогу судам нижчого рівня з метою однакового застосування норм Конституції та законів України у судовій практиці на основі її узагальнення та аналізу судової статистики; дає спеціалізованим судам нижчого рівня рекомендаційні роз'яснення з питань застосування законодавства щодо вирішення справ відповідної судової юрисдикції;

здійснює інші повноваження, визначені законом.

2.4 Верховний Суд України

Верховний Суд України - найвищий судовий орган

Верховний Суд України:

переглядає справи з підстав неоднакового застосування судами (судом) касаційної інстанції однієї і тієї ж норми матеріального права у подібних правовідносинах у порядку, передбаченому процесуальним законом;

переглядає справи у разі встановлення міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, порушення Україною міжнародних зобов'язань при вирішенні справи судом;

надає висновок про наявність чи відсутність у діяннях, в яких звинувачується Президент України, ознак державної зради або іншого злочину; вносить за зверненням Верховної Ради України письмове подання про неможливість виконання Президентом України своїх повноважень за станом здоров'я;

Склад Верховного Суду України

До складу Верховного Суду України входять сорок вісім суддів, з числа яких обираються Голова Верховного Суду України, Перший заступник Голови Верховного Суду України та чотири заступники Голови Верховного Суду України.

Суддею Верховного Суду України може бути особа, яка має стаж роботи на посаді судді не менше п'ятнадцяти років або суддя Конституційного Суду України.

У Верховному Суді України діє Пленум Верховного Суду України для вирішення питань, визначених Конституцією України та цим Законом. Склад і порядок діяльності Пленуму Верховного Суду України визначаються цим Законом.

При Верховному Суді України утворюється Науково-консультативна рада, статус якої визначається цим Законом.

Верховний Суд України має офіційний друкований орган та може бути співзасновником інших друкованих видань.

Суддя Верховного Суду України:

бере участь у розгляді справи в порядку, встановленому процесуальним законом;

бере участь у розгляді питань, що виносяться на засідання Пленуму Верховного Суду України;

аналізує судову практику, вносить у встановленому порядку пропозиції щодо вдосконалення законодавства та його застосування;

здійснює інші повноваження, визначені законом.

3. Конституцій суд України: структура та повноваження.

Конституційний суд України – єдиний орган конституційної юрисдикції, що здійснює конституційний контроль.

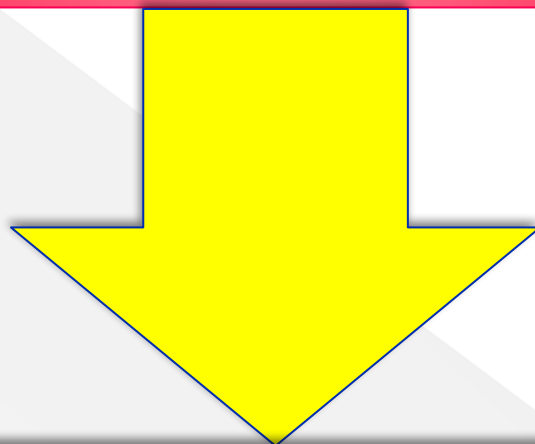
Конституційний Суд України

**незалежний орган у системі
судової влади**

**забезпечує відповідність законів,
інших нормативно-правових актів
органів законодавчої та виконавчої
влади Конституції України**

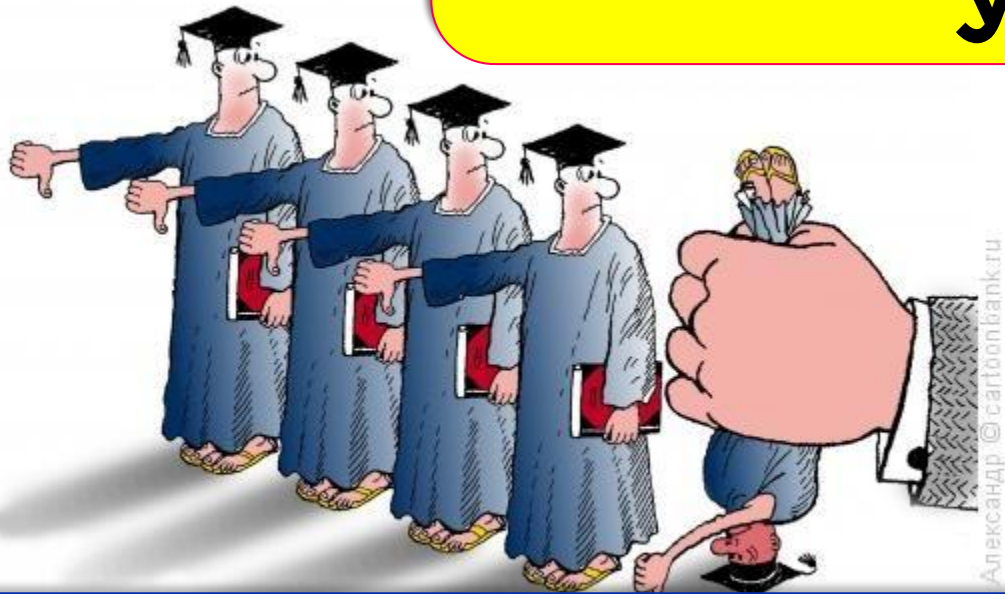
**забезпечує охорону
конституційних прав та свобод
особистості**

Основна мета діяльності
Конституційного Суду

**забезпечення конституційної
законності та верховенства
Конституції України**

Завдання Конституційного Суду України

гарантування верховенства Конституції
України як Основного Закону держави
на всій території України.

**Конституційний Суд України
складається з вісімнадцяти
суддів Конституційного Суду
України. Президент України,
Верховна Рада України та з'їзд
суддів України призначають
по шість суддів
Конституційного Суду України.**

Теми рефератних повідомлень:

1. Історія виникнення судової влади.
2. Судова реформа в Україні: шляхи та перспективи її розвитку.
3. Система вищих спеціалізованих судів: їх завдання та повноваження.
4. Місцеві суди України та їх роль у захисті законних прав та інтересів особи.
5. Основні види судових актів та їх характеристика.

Дякую за увагу:-)

